

Najsławniejsze wydarzenie w dziejach Lachowicz miało miejsce w r. 1660, kiedy zacięta obrona pod dowództwem ówczesnego gubernatora twierdzy – Stanisława Michała Judyckiego – przez ponad 3 miesiące skutecznie wiązała armię Iwana Chowańskiego i dała czas na zorganizowanie odsieczy przyprowadzonej przez hetmana litewskiego Pawła Sapiechę i Stefana Czarnieckiego, którzy 28 czerwca 1660 rozbili wojska moskiewskie w bitwie pod Połonką. Obrona Lachowicz stała się punktem zwrotnym w trwających od r. 1654 zmaganiach z Moskwą i walnie się przyczyniła do ostatecznego zwycięstwa połączonych sił polsko-litewskich, toteż odbiła się szerokim echem nie tylko w Rzeczypospolitej, lecz również za granicą⁸. Przyrównywana też była do słynnej obrony Jasnej Góry, gdyż w zgodnej opinii współczesnych pomyślnie odparcie oblężenia przypisywano szczególniejszej protekcji Najśw. Panny, obecnej w twierdzy lachowickiej w swym cudownym obrazie z kościoła Karmelitów w Białyniczach, zdeponowanym tu w roku 1655 przez zakonników uchodzących przed zbliżającym się nieprzyjacielem. Komendant twierdzy dał wyraz swemu przekonaniu o cudownej interwencji Matki Boskiej Białynickiej, składając w jej sanktuarium okazałe srebrne wotum, dotąd znane tylko z opisów. Najdokładniejszy zamieszczono w druku wydanym w r. 1761 z okazji koronacji obrazu: „Pomieniony Stanisław Judycki wotum swoje srebrne z zawieszoną kulą ołowianą, którą był niebezpiecznie pod Wilnem postrzelony, w Białyniczach ofiarował temu obrazowi, na której tablicy Matka Najświętsza wyrysowana nad fortecą Lachowicką z tym napisem koło głowy Jej: „Obrona Lachowicka, początek woien wygranych”, a pod odrysowaną fortecą te ośm wierszów napisano:

Nieskończone oddaę Tobie Panno dzięki,
Żeś mię nieprzyjacielskiej uchowała ręki.
Przez Cię Lachowickiego Zamku obroniłem,
Przez Cię szturmy Moskiewskie y Szwedzkie odbiłem.
Po tym w szturmie pod Wilnem będąc postrzelony,
Leżałem od medyków wszystkich opuszczony.

⁸ Relacja o przebiegu bitwy pod Połonką i wyzwoleniu oblężonych Lachowicz: *Aussfürliche Relation von der [...] Victoria [...] durch die Generalen Czarnetzky und Sapieha [...] wider Moscovitter erhalten [...] den 28 Junii 1660 zwischen Slonow und Lachwitz* – dwukrotnie ukazała się w niemieckiej gazecie ulotnej. Zob. K. Zawadzki, *Gazety ulotne polskie i Polski dotyczące XVI–XVIII wieku. Bibliografia*, Wrocław 1977, t. 1, poz. 835 (egz. w Bibliotece Gdańskiej PAN, mf BN 37745), oraz t. 2, s. 176, poz. 1621 (inne wydanie, egzemplarz z Österreichische Nationalbibliothek w Wiedniu, mf BN 62088).